פרשת וירא

מתורתו של רבינו מרן רבי שלמה פישר זצוק"ל

ואקחה פת לחם וסעדו לבכם אחר תעברו כי על כן עברתם על עבדכם ויאמרו כן תעשה כאשר דברת (יח, ה).

ג' במסורה לבכם, חדא הכא, ואידך (תהילים מה, יד) שיתו לבכם לחילה, ואידך (ישעיהו סו, יד) וראיתם ושש לבכם ועצמותיכם כדשא תפרחנה.

ונראה דרומז לפת שחרית שאמרו בה (ב"מ קז:) שמוספת כח באדם ומישבת דעתו ומסיפה כח בעיניו. והיינו, וסעדו לבכם, אזי שיתו לבכם לחילה וראיתם ושש לבכם.

וימהר אברהם האהלה אל שרה ויאמר מהרי שלש סאים קמח סלת לושי ועשי עגות (יח, ו).

מהרי שלש סאים קמח סולת ס"ת חמשית.

ונראה דרומז להא דאמרינן כתובות (קיב.) תניא אמר רבי יוסי סאה שביהודה (בשעת ברכה נוב"ק או"ח סי' טז) היתה עושה חמש סאין, סאה קמח סאה סולת סאה סובין סאה מורסין וסאה קיבורת. והנה פת קיבר כולל הכל יחדיו ואילו פת סולת חמישית מהכלל. וז"ש לה אברהם לעשות רק סולת היינו חמישית[א].

ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל (יח, ט)

כתב רבינו בחיי וז"ל, דרז"ל (ב"מ פו.) אליו נקוד על אי"ו ללמדך שאף לשרה שאלו על אברהם איו, והיה ראוי לינקד הלמ"ד ולדרוש הכתב שהוא עיקר, אלא שיש זקף קטן באות הלמ"ד והיה מתערב עם הנקודה ולכן נקוד אי"ו ולא אות הלמ"ד עכ"ל.

ותמוה אטו מפני שבחומשים קשה לנקד ישנו הניקוד בס"ת, ואף למש"כ הט"ז ביור"ד (סי' רע"ד ס"ק ז') דהך ניקוד אינו הלל"מ אלא עזרא ניקדו אפ"ה תמוה מאד דבר זה, ובפרט שאי"ז אלא בניקוד טברייני[ב].

ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם (יח, טז).

כל השקפה שבמקרא לרעה. חוץ מהשקיפה ממעון קדשך (דברים כו, טו), שגדול כח מתנות עניים, שהופך מדת רוגז לרחמים (רש"י).

יבואר עפ"מ דאיתא בירושלמי פרק הרואה (ברכות פ"ט ה"ב), מפני מה באין זוועות לעולם כו', כתוב אחד אומר (דברים יא, יב), ארץ אשר תמיד עיני ה' אלהיך בה, וכתוב אחד אומר (תהלים קד, לב) המביט לארץ ותרעד כו', בשעה שישראל עושין רצונו של מקום כו' תמיד עיני ה' אלהיך בה כו', בשעה שאין ישראל עושין רצונו של מקום המביט לארץ ותרעד.

ועיין להלן עה"פ (יט, כד) וה' המטיר על סדום וגו' פירש רש"י, בתחלה מטר, ונעשה גפרית ואש. והוא מהמכילתא פרשת בשלח (פרשה ה'), ופירשו שם, אם עשו תשובה הרי מטר ואם לאו גפרית ואש.

ויבואר כל זה, עפ"מ דאיתא בילקוט פרשת בשלח (רנ"ח) עה"פ (שמות טז, ד) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, וז"ה (איוב לו, לא) כי בם ידין עמים יתן אוכל למכביר, השמים הללו בם הוא דן את או"ה וכו' ימטר על רשעים פחים וכו', יתן אוכל למכביר, מהם נתן מזון לישראל שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מלה"ד לנחתום שהיה עומד על הכבשן, נכנס שונאו וחתה גחלים ונתנן על ראשו, נכנס אוהבו רדה פת חמה ונתן לו, הגחלים והפת שניהם יצאו מתוך הכבשן וכו' ע"כ. והנה בקרא דעיני ה' אלהיך בה כתיב, למטר השמים תשתה מים, הוא הדבר אשר דברנו שמאותו אוצר יורדין שני הדברים, וישראל בזכות מתנות עניים מהפכין ירידה זו עצמה מרעה לטובה ואילו אנשי סדום שנאמר בה (יחזקאל טז, מט) יד עני ואביון לא החזיקה, נהפך להם המטר לגפרית ואש.

וזשאה"כ (תהלים פה, יא) חסד ואמת נפגשו וגו' וצדק משמים נשקף גם ה' יתן הטוב וארצנו תתן יבולה ודו"ק.

וז"ל הרמב"ן בפ' וירא (יט, ה) דע כי משפט סדום היה למעלת א"י כי היא מכלל נחלת ה' ואינה סובלת אנשי תועבות וכו' וראה הקב"ה שיהיה לאות לבני מרי לישראל העתידים לירשה כאשר התרה בהן (דברים כט, כב) גפרית ומלח וגו' כמהפכת סדום וגו' עכ"ל. ובזה יובן מש"כ (יחזקאל מז, ח) המים האלה וגו' וירדו על הערבה ובאו הימה וגו' ונרפאו המים וגו' וירפאו וחי כל אשר יבא שם הנחל. כי לא יצטרך עוד ים המלח להיות לאות לבני מרי וק"ל.

ודע דמדה זו נוהגת גם לרעה. שכן כתוב (מלאכי ב, ב) ושלחתי בכם את המארה וארותי את ברכותיכם, פי' שהברכה תיהפך לקללה.

וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עושה ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום וגו' כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' (יח, יז–יט).

המכסה מני לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו, מני נתתי לו את הארץ הזאת וחמיקה כרכין הללו שלו הן וכו' (רש"י).

[א] אגב, להלן (יח, ח), ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. במשך חכמה כתב, וכפי הנראה הבן הבקר היה בן פקועה ושחיטתו התירתו ואין בה משום בשר וחלב דחלב שחוטה מותר בבשר וכו' עכ"ל. ותמוה מאד דחלב בת פקועה הוא דמותר אבל מה ענין זה שהבן בקר היה בן פקועה אתמהה. וע"כ שפליטת קולמוס הוא וצ"ל שהחלב היה של בת פקועה, והבן.

[א. ה. לענ"ד נמצא זה בהמשך דברי המשך חכמה במש"כ "ולכך על כרחך דיצא מכלל בני נח, דאי דחלב שחוטה מותר, ועיין שער המלך. ולכך על כרחך דיצא מכלל בני נח, דאי לאו הכי, אסור עדיין משום בשר בחלב. ועוד דאין שחיטה מתירתו והוה אבר מן החי", והלשון אינו מקושר ולא נהיר, אבל קרוב לודאי שהוא תיקון והזרה לנכתב ברישא שכאן מסיים שעל כרחך דאברהם יצא מכלל בני נח ולכן שחיטת האם מתרת אף החלב דבן פקועה וכמו שחידשו מהרי"ט אלגאזי שעה"מ ורע"א שחלב בן פקועה דינו כחלב שחוטה ומן התורה מותר בבשר, ועל זה ממשיך, "ולכך על כרחך דיצא מכלל בני נח, דאי לאו הכי, אסור עדיין משום בשר בחלב. ועוד דאין שחיטה מתירתו והוה אבר מן החי". כוונתו דהחלב בעצמו היה לו להיות אסור לגוי משום יוצא מן החי (אבר מן החי), (ומה שיש לדון בזה א"כ יהיו גויים אסורים בחלב משום יוצא מן החי, אכמ"ל). הערת הר"מ פישר שליט"א].

[ב] א. ה. כוונתו שניסוקו של רבנו בחיי שניקוד הזקף קטן היה מתערב עם הנקודה לא יצדק אלא בניקוד הטבריני בו מנקדים את הזקף קטן מעל האות. [מה שגם סימני הטעמים קרויין ניקוד, אף שתנועות וטעמים נמסרו בסיני בע"פ, הוא ע"ש שאה"כ ניקדום הסופרים וכדאיתא במחזור ויטרי אבות פ"א מ"א וז"ל: בנדרים ל"ז ויבינו במקרא זהו פיסוק טעמים וכו'. טעמי הנגינות הם שנאמרו למשה, מי תולש ומי זוקף ומי עומד ומי העולה ומי היורד ומי המונח. אבל סימני הנגינות סופרים הם שתיקנום, ולפיכך אין ניקוד טבריני דומה לניקוד שלנו (הבבלי), ולא שניהם דומים לניקוד ארץ ישראל. ומפני שהטעמים והנגינות משתכחין הוא שתקנום וסמכו על מה שכתוב עת לעשות לה' הפרו תורתיך וכו' עכ"ל. וגם רבנו בחיי קורא להם ניקוד לעיל בפסוק ג' וז"ל, וכן אמרו במסכת מגילה ושום שכל זה **הניקוד**, ומפרש שהם סימני התנועות, כי הנקודות מניעות האותיות כמו שהנשמה מניעה את הגוף. עכ"ל. ורבים תמהו כי ראו בבבלי מגילה, ושום שכל אלו הפסוקים, אלא שכוונתו לירושלמי מגילה פ"ד ה"א ולפנינו שם, ושום שכל אלו **הטעמים**. והיינו הך כי קורא לטעמים ניקוד (הערת הר"מ פישר שליט"א).

[ג] צ"ל שבתורה, וכן הוא בירושלמי (פ"ה דמע"ש ה"ה), וא"ש קושית החזקוני ע"ש שהביא כמה מקראות השקפה לטובה, ברם כולן אינן בתורה.

וצ"ב א"כ ההמשך למען יצוה את בניו וגו'.

ונראה לומר כי ענין סדום הוא כי ארץ ישראל אינה סובלת חטאים (ומה"ט היה גלות וכמש"כ (ויקרא יח, כח) ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה וגו'), ובפר' ניצבים (דברים כט, מב) גפרית ומלח וגו' כמהפכת סדום ועמורה וגו', וא"כ מהפכת סדום משמשת אזהרה לישראל שאם יחטאו, א"י תהיה כסדום. וז"ש הואיל והבטחתי לזרעו את הארץ אודיענו אזהרה זו.

כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו (יח, יט).

כך הוא מלוה לבניו שמכו לכך ה' כלי שיגיע ה' על מכיהם וגו' (קש"י).

ולכאו' תמוה מאד, דאדרבה, כונה זו הרי היא שלא לשמה, ומה שבח יש בציווי זה.

אך העניין מבואר בקוצר אמרים בשנו"א (פ"ה דברכות מ"א, ד"ה כדי) כדי שיכוונו את לבם לאביהם שבשמים, פי' שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו, אך להתפלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלמות, ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה עכ"ל.

וביאור דבריו הק' הוא כי כלל ישראל הם הם כנסת ישראל, שהוא השראת שכינתו ומלכותו ית' בתחתונים, וכל ישראל הם איברין וגדפין דשכינתא.

והיינו דתנן בפ"ו דסנהדרין (מו.) אמר ר"מ בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי. (ועמש"כ בזה בנפה"ח ש"ב ספי"א בהגה"ה). נמצא, כי באמת יכוון האדם בתפלותיו פירוש המלים כפשוטם, בקשת חיי ומזוני ורפואה וכיו"ב, אלא לא יבקשם עבור עצמו בפרטות, אלא עבור כלל ישראל, ואם מבקש עבור עצמו בפרטות הרי הוא ככלב הצווח הב הב (כדברי הזהר), ואם מבקשים עבור כלל ישראל היא היא הכוונה הרצויה והנשגבה שכתבו הספרים לכוון לבקש על תקון השכינה[ד].

ויאמר ה' זעקת סדום כי רבה וחטאתם כי כבדה מאד (יח, כ).

הר"ן בסנהדרין (נו.) הוכיח מכאן דבני נח מצווין על הצדקה, ודלא כמש"כ מהרש"א סנהדרין (קד:).

ואין לדחות עפ"ד הגמ' (סנהדרין נט.) אמר רבי יוסי ברבי חנינא כל מצוה שנאמרה לבני נח ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לבני נח, וא"כ יש לומר דרק קודם מתן תורה היו בני נח מצווין על הצדקה משא"כ לאחמ"כ כבר אין מצווין, דהרי נשנית בסיני.

אלא נראה דארץ ישראל שאני ושם נענשים גם מי שאינו מצווה, כמש"כ (מלכים ב, יז) גבי הכותים.

ועוד י"ל ע"פ דברי ר"נ גאון בהקדמתו לתלמוד, וז"ל, כי כל המצות שהן תלויין בסברא ובאובנתא דלבא, כבר הכל מתחייבים בהן מן היום אשר ברא אלהים אדם על הארץ, עכ"ל. וע"ע רבינו בחיי פר' וירא מש"כ בזה ויתבאר בדברינו[ה].

ויאמר אל נא יחר לאדני ואדברה אך הפעם אולי ימצאון שם עשרה ויאמר לא אשחית בעבור העשרה (יח, לב).

כתב הרמב"ן, כי אברהם אמר בתוך העיר לאמר שאפילו יהיו נכרים בתוכה ראוי שיצילוה. ואמר זה בעבור לוט, וחשב אולי יש אחרים שם, עכ"ל.

ועפי"ז ביאר החת"ס בקשת אברהם על עשרה צדיקים בסדום, דא"כ שפיר סבר אברהם דודאי ימצאו עשרה, כיצד, לוט ואשתו ושתי בנותיו הנשואות ושני חתניו ושתי בנותיו הנמצאות, ועוד שני המלאכים שחשבם אברהם לערבים, והלא כבר החזירן בתשובה שאמר להם רחצו בגדיכם מע"ז, וא"כ הם צדיקים הרי כאן עשרה עכ"ד.

ופלא שנדחק כ"כ לצרף המלאכים, ובפשוטו ודאי כבר ידע עכשיו שהם מלאכים. ואשתמיטתיה דברי רש"י (יט, יד) עה"פ חתניו לוקחי בנותיו, שפי' ששתי בנותיו הנמצאות היו מאורסות א"כ יש עוד ב', ופשוט.

ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריך ואל תעמד בכל הככר ההרה המלט פן תספה (יט, יז).

עי' ברמב"ן מש"כ בטעם הדבר. ועוד נראה לפרש כי הגזרה היתה על בני המקום, ולוט בהמלטו משם הריהו מוציא עצמו מכללם, ואין הגזרה חלה עליו, אבל בתנאי שיסיח דעתו מהם לגמרי ולא תהא דעתו עליהם, וכמ"ש בא"י שמשה רבינו ע"ה ראה אותה הריהו כאילו נכנס, וכן באברהם אבינו ע"ה הארץ אשר אראך, שא נא עיניך וראה, שהראיה נותנת שייכות.

מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה על כן קרא שם העיר צוער (יט, כב).

פי' צוער הוא ענין התעכבות [כי בכיר הוא המתקדם ובא, והצעיר שהתאחר, וז"ש במשנה (ערכין פ"ב מ"ו) כי הלויים הקטנים נקראו צוערי הלויים, שהיו מאחרים את הילוך הנגינה של הלויים המשוררים] וכן כאן ההתעכבות כמ"ש כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה.

וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני ה' (יט, כז).

בגמ' יומא (כח:) צלותא דאברהם מכי משחרי כותלי. וכבר תמהו מנין לנו זה שאברהם התפלל מכי משחרי, ועוד תמהו שם בתום' ישנים שחרי תפלת מנחה תיקן יצחק.

ונראה שכונת הגמ' לתפילה זו שהתפלל אברהם על סדום[ו], דהנה המלאכים באו אליו כחום היום, וכתיב ויבואו שני המלאכים סדומה בערב, ועל כרחך שלחם מכי משחרי כותלי, שלפני כן אין דרך לשלח אורחים[ז], והרי בשביל כך אמר להם ורחצו רגליכם, וע"ד הפשט היה להקר מחום היום, ואז התפלל על סדום כמבואר בקרא.[ח]

ועי' ברכות (כו:) אברהם תיקן תפלת שחרית שנאמר וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם ואין עמידה אלא תפילה שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל, ותמהו המפרשים מפני מה הוצריך להביא ראיה מקרא דויעמוד פנחס שאין עמידה אלא תפילה הרי

[ד] א.ה. עי' דרשות בית ישי, סי' טז אות א' באורך.

[ה] א.ה. בדרשות בית ישי סי' כ' הערה י"ד, ועמש"כ במתת מלך (הל' מלכים פ"י ה"י ופ"ט הי"ד) בזה.

[ו] א.ה. וזה דרך אחרת ממה שנקטו התום' ישנים שם ותום' ברכות כו: דהיינו מנחה שאחר שתיקנה יצחק גם אברהם התפלל מנחה מכי משחרי כתלי. והוא דוחק דא"כ אמאי נקט בזה צלותא דאברהם. (וע"ע דרשות בית ישי סי' לא הערה יג).

[ז] א. ה. באמת מפורש כן בבר"ר (נ, א) נפטרים מאברהם בשש שעות.

[ח] וילפינן מזה זמן תפילת מנחה, כי ודאי הקפיד להתפלל בזמן מנחה כדי שיענה כמ"ש גבי אליהו. והנה יצחק קבע תפילה זו (שהתפלל אברהם על הרשעים) לדורות, ולכן מצינו בגמ' (שבת פט:) שיצחק מלמד זכות על רשעי ישראל, ואליהו בתפילת המנחה אומר ואתה הסיבות לבם אחורנית לימוד זכות. ושניהם הטיחו דברים כלפי מעלה יצחק ואליהו.

מפורש בקרא שהתפלל שם אברהם על סדום. ולק"מ דע"כ לא נתכוונו רז"ל לתפילה זו שהתפלל על סדום שהרי תפילה זו לא היתה בשחרית שהרי המלאכים באו אצלו כחום היום וכנ"ל, אלא רז"ל דרשו הפסוק שאברהם השכים אל המקום ששם היה נוהג לעמוד בכל בקר לפני ה' וכמו שלמדו מכאן שאברהם קבע מקום לתפילתו.

וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים (יט, כד).

והנה בתהילים כתיב (יא, ו–ז) ימטר על רשעים פחים אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פניו.

נראה דקאי על הפיכת סדום כמ"ש מקודם (פסוק ה') ורשע ואוהב חמס שנאה נפשו, וחשב ד' דברים נגד ארבעה ערים סדום ועמורה אדמה וצבויים, ואח"כ מדבר על הצלת לוט ואומר כי צדקות אהב היינו לוט שעשה צדקה, אבל בתנאי שישר יחזו פניו כמש"כ אל תביט אחריך ודו"ק[ט].

ויהי בשחת אלהים את ערי הככר ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט (יט, כט).

זכר שהיה לוט יודע שמקרה מקומו של מכרהם ושמע שממר מכרהם במלריס על שהיה מחותי היה ולמ גלה הלבר שהיה חס עליו לפיכך חס הקב"ה עליו (רש"י).

לכאו' תמוה מהיכ"ת היה לו ללוט לגלות הדבר ומה בצע לו בזה.

אך הענין כמ"ש (יב, יג) אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך, ופירש"י ויתנו לי מתנות, והנה כתב רש"י (יא, כט) יסכה זו שרה, נמצא שהיתה שרה אחותו של לוט, וא"כ המתנות מגיעות לו, ואפ"ה שתק ולא גילה הדבר מפני שהיה חס עליו.

וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר (כא, א).

ללמלך שכל המבקש לחמיס על חביבו והוא לריך ללחותו לבל נענה תחילה (רש"י).

הענין כי הנה העיקרים (מאמר ד' פי"ח) האריך להקשות על ענין התפילה איך מועלת והרי נראה הדבר כשינוי ברצון ה' וכאילו משתנה דעתו ע"י בקשות ופיוסים, ותירץ כי לא הרצון הוא שמשתנה אלא האדם הוא שמשתנה ע"י תפילתו וכניעתו למקום ונעשה זכאי וראוי להטיב עמו יעו"ש. ותמהו עליו התינח בתפילתו של אדם בעד עצמו אבל מה יענה בתפילת האדם בעד חברו.

אך הענין פשוט כי ענין התפילה בעד חברו היינו שהוא משתתף ומצטער בצרת חבירו, ובזכותו כדי שהוא לא יצטער בצרת חברו נושאין לחברו עבורו (כדרך שנאמר (מלכים ב ג, יד) לולא פני יהושפט אני נושא אם אביט אליך וגו') וא"כ שוב הדר דינא שענין התפילה ההכנעה וההטבה של המתפלל שנעשה זכאי לכך שיסירו מעליו הדבר המצערו. [ובזה תבין שמ"ש (ברכות יב:) אם ת"ח הוא צריך שיחלה עצמו עליו, זו מדה יתירה בת"ח אבל גם בסתם כל אדם אין תפילה בעד חברו אלא כשמצטער בצרת חברו אבל בלא"ה אי"ז כלום].

והשתא הרי שפיר מובן מ"ש שאם הוא עצמו צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה שהלא אף מה שחברו נענה אי"ז אלא בשבילו בכדי שהוא לא יצטער וכנ"ל.

וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים כאשר צוה אתו אלהים (כא, ד)

באבני נזר (יו"ד סי' ש"מ) הקשה מנלן לחייב האב במילה שלא בזמנה דהא בקרא כתיב וימל אברהם את יצחק בנו בן שמנת ימים.

והנראה לומר דב' קראי איכא, חדא וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים, ואידך וביום השמיני ימול בשר ערלתו (ויקרא יב, ג), וי"ל דמהפסוק וימל אברהם את יצחק בנו לא יליף כלל מילת יום השמיני בתורת זמן, אלא ילפינן רק דבן שמונת ימים זהו גיל התינוק שקודם לכן לא הוי כלל בר מילה, וכמוש"כ השאג"א (סי' נב). ושפיר ילפינן מיניה לחייב האב במילה בין בזמנה ובין שלא בזמנה.

ויעוין שבת (קלב:) דעבדינן צריכותא דאי הוי כתיב רק וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים הו"א משמיני ואילך זימניה הוא וכו', והיינו כמוש"נ דמהך קרא לא ילפינן כלל חובת המילה בשמיני, אלא רק דקטן בן שמונת ימים חייב במילה, ואילו זמן יום השמיני יליף מהפסוק וביום השמיני ימול בשר ערלתו.

ובקידושין (כט.) הקשו תוס' למה לי קרא כאשר ציוה אותו אלהים, דדרשינן מיניה דאשה אינה חייבת במילת בנה תיפו"ל דהוי מ"ע שהזמן גרמא שאינו נימול אלא לשמונה. ולפמש"נ י"ל דקרא דכאשר ציוה אותו כתיב במילת אברהם ושם לא נאמר כלל זמן, אלא רק גיל שממנו ואילך אפשר למול התינוק.

ובשבת (קלב.) מסקינן דלא ממעטינן לילה ממילה מקרא דובים השמיני ימול משום דאיצטריך למידרש ביום אפי' בשבת, ולכך ממעטינן לילה מהפסוק בן שמונת ימים ולא לילות, והקשו התוס' דבמגילה (כ.) אמרינן אין מוהלין אלא ביום דכתיב וביום השמיני ימול. ותירצו, וי"ל דסמיך אבן שמונת ימים ודרשה פשוטה נקט עכ"ל. וצ"ע דבמה הדרשה דביום השמיני ימול פשוטה יותר מהדרשה מבן שמונת ימים ימול. ולפמש"נ א"ש דבן שמונת ימים הוה גיל ולא זמן א"כ לא שייך למילף מיניה ימים ולא לילות.

וא"ת סו"ס ממעטינן לילה מהפסוק וביום השמיני וא"כ הוי מילה מ"ע שהזמן גרמא, והדרא קושיית התוס' בקידושין לדוכתיה מה צריך למיעוט דאותו ולא אותה.

[ט] ונראה עוד דהם כנגד ד' קליפות, [ע"ח שמ"ט (ושל"ג), עפ"י יחזקאל א' ד' וארא והנה **רוח סערה** באה מן הצפון **ענן גדול ואש מתלקחת ונגה** לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש], רוח זלעפות כנגד רוח סערה. גפרית כנגד ענן גדול, שמן הענגים יוצאים ברקים מפני הגפרית שבהם. ואש כנגד אש מתלקחת. ופחים כנגד נוגה, כי פח היינו אש שנופח במפוח שמתהפך לכמה גוונים והיינו נוגה. והכתוב בתהילים חשבם בדרך לא זו אף זו [כי נוגה הוא הקל שבהם].
א. ה. עויי"ל דתרוייהו איתנהו כי ד' הערים הן עצמן היו כנגד הד' קליפות, שלשה מהם כנגד שלש הקליפות הטמאות לגמרי (והן מושכין לע"ז ג"ע ושפ"ד) ואהני תפילת אברהם לקבל תפילת לוט ולהציל את צוער שהיא היתה כנגד הרביעית קליפת נוגה שהיא תערובת טוב ורע (וכמש"כ רש"י מצער היא, עונותיה מועטין ויכול אתה להניחה) וכמבואר בזוה"ק ובאריז"ל שרוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת הם שלש הקליפות הטמאות לגמרי והרביעית היא קליפת נוגה שהיא מתהפכת לכאן ולכאן, שהצדיקים מהפכין אותה לקדושה והרשעים מהפכין אותה לטומאה. (ע"ע ע"ח שמ"ט פ"ו וספר תניא לקו"א פרקים ו' ז' ל"ז). וענין שלש הקליפות הטמאות לגמרי רוח ענן אש, ע"ע דרשות בית ישי סי' לו (בחציו השני של אות יא) שהן שורש לקנאה התאוה והכבוד ועי"ז לג' עבירות החמורות, והן ג' הדברים שיש בתלמידיו של בלעם, והם ג' דברים שאדם ניכר בהם בכוסו ובכעסו, וכנגדם ישראל רחמנים ביישנים וגומלי חסדים, וכו', עע"ש. הערת ר"מ פישר שליט"א

[י] ועי' מחציה"ש (סי' תמ"ד ס"ק י"א) וביד המלך (פ"א ממילה ה"ב) שכתבו דאה"נ דלאחר יום השמיני אי"ז חובת האב. ודבריהם דחויים דעד כאן לא נחלקו הרמב"ם והחינוך (עי' מנ"ח מצוה ב') אלא רק אם פקע חיוב האב לאחר שהגדיל הבן או לא, אבל לא לאחר שמונת ימים.

אכן יעוין בתו' (יבמות עב.) ובתורא"ש (קידושין שם) דהקשו נמי למה לי מיעוט דאותו ולא אותה דאשה לא מחייבא במילת בנה תיפו"ל דמילה מ"ע שהז"ג שנימול בשמיני ללידתו, וי"ל כיון דמשם ואילך אין הפסק לא חשבי זמן גרמא, כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא שלושים וקרי ליה לקמן בפירקין מ"ע שלא הזמן גרמא, עכ"ל. והיינו דפי' נמי כדברינו דבן שמונת ימים הוי גיל מילה ולא זמן מילה. והשתא מיושב כנ"ל דאף דממעטינן לילה מהפסוק וביום השמיני וא"כ הוי מילה מ"ע שהזמן גרמא, עדין זה רק לגבי החיוב הנובע מפסוק זה למול ביום השמיני, אבל החיוב התמידי במילה הנלמד מקרא דבן שמונת ימים לא הוי מ"ע שהזמן גרמא ולכן נצרך שם מיעוט אותו ולא אותה.

ולדברינו מיושב נמי הא דהקשה המנ"ח (שם) לשי' הרמב"ם דמשהגדיל הבן אין האב חייב למולו א"כ הו"ל מ"ע שהזמן גרמא, ולפמש"נ לק"מ די"ל דחיוב האב למול בנו קטן אין זה זמן במצוה אלא רק דין דאינו חייב למול אלא בנו קטן. ודו"ק.

וישמע אלהים את קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם (כא, יז).

הנה בר"ה (טז:) איתא א"ר יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה שנא' כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם, ופירש"י מצינו בבראשית רבה אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מי שעתידין בניו להמית את בניך בצמא אתה מעלה לו באר וכו', אמר להם באשר הוא שם איני דן את העולם אלא בשעתו.

וצ"ב אמאי צריך למילף סברא זו מבאשר הוא שם, ובפרט דלא הוא עתיד להמית את בנ"י בצמא אלא בניו.

וי"ל דסיפא דקרא (כא, יח) קומי שאי את הנער וגו' כי לגוי גדול אשימנו, א"כ בטעם הצלתו היה כאן החשבון זרעו של ישמעאל, וע"ז קטרגו מלה"ש שהרי אותו זרע עתיד להמית זרעו נמצא שהנידון כאן היה הוא יחד עם זרעו. ויובן בזה נמי גרסת הילקוט אמרו מלה"ש אדם שעתיד להמית בניך בצמא ודו"ק.

ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם (כא, לג).

ודרשו רז"ל אש"ל ר"ת אכילה שתיה לויה.

והנראה דהוא כנגד ג' אבות, אכילה כנגד אברהם, כדאמרינן (מסכת סופרים פרק כ"א, ועי' שנו"א סוף ברכות) דאברהם אבינו אכל כנגד ע"ד אנשים, וכתיב ביה והוא עומד עליהם ויאכלו. שתיה כנגד יצחק שנאמר בו (כז, כה) ויבא לו יין וישת, ולכן נזדמנה לו רבקה ע"י שתיה כמש"כ (כד, מו) שתה וגם גמליך אשקה וגו' וכתיב (כו, ל) ויעש להם משתה וכו'. ולויה כנגד יעקב שכתוב בו (לז, יד) וישלחהו מעמק חברון ושילוחו זהו לויה (ועי' כלי יקר (מה, כז) עה"פ וירא את העגלות), וגם שהיה יעקב נמצא הרבה בדרכים.

וביוסף מצינו שהיה בו כל הג' דברים דכתיב כי שם יאכלו לחם (מג, כה), וישתו וישכרו עמו (שם, לד), וישלח את אחיו וילכו (מה, כד).

ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני (כב, א).

לחך דכריו של יעמעאל שהיה מתפאר על יצחק שמל בן י"ג שנה ולא מחה למל לו יצחק כמאכ לחך לחה מילתני לילו למר לי הקב"ה זבח עצמך לפני לא הייתי מעכב (רש"י).

ולכאו' צ"ב דהא אי"ז פירכא על דברי ישמעאל דסו"ס יש לו מעלה עליו שמל עצמו בגיל י"ג ולא עיכב.

וי"ל ע"פ מה שכתבו הספרים דהא דאפי' ע"ה ורשעים מוסרים נפשם על קדוש השם דזהו מכח המילה שהוטבע בהם, וא"כ זהו שאמר יצחק אני פועל בי ובזרעי ע"י המילה כח מס"נ עד כדי שאם יאמר לי הקב"ה זבח עצמך איני מעכב, ודו"ק.

וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמרו ויקח את שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי עלה ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים (כב, ג).

אמרו חז"ל (פדר"א פל"א) חמורו של אברהם אבינו נברא בששת ימי בראשית והוא חמורו של מרע"ה והוא עתיד להיות חמורו של משיח.

והנה בפרקי שירה חמור אומר לך ה' הגדולה והגבורה וגו'. ובברכות (נח.) דרשו להאי קרא לך ה' הגדולה זה מעשה בראשית והגבורה זו יצי"מ והממלכה זה מלחמת עמלק והמתנשא זה מלחמת גוג ומגוג. והנה מין החמור מתפאר ואומר שירה שהעמיד ממנו בריה כזו שהוא עד לכל אלה.

והנה בברכות (שם) ר' שילא נגדיה להההוא גברא דבעל נכרית אזל אכל ביה קורצי בי מלכא וכו' אמרי ליה מה טעמא נגדתיה להאי אמר להו דבעל חמרתא אמרי ליה אית לך סהדי אמר להו אין אתא אליהו אדמי ליה כאיניש ואסהיד וכו' עד דמעייני ביה בדינא פתח רבי שילא ואמר לך ה' הגדולה וכו' לאו חמור איקרו דכתיב אשר בשר חמורים בשרם וכו', אמר הואיל ואיתרחיש ליה ניסא בהאי קרא דרשינא ליה לך ה' הגדלה זו מעשה בראשית וכו'. פירוש דזהו שירה של החמור.

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה (כב, יד).

הנה התועלת לאאע"ה בעקדה מה שראה הקב"ה המס"נ שלו שעמד בנסיון, אבל לנו יצאה עוד תועלת עצומה מהעקידה והוא כמ"ש הרמב"ם במו"נ (ח"ג פכ"ד) שנתאמת בזה יסוד הנבואה ואמיתתה, שאין בזה פקפוק כלל, דאל"ה לא היה אברהם הולך לשחוט את בנו יחידו על סמך מראה נבואה, והיה חושש שמא דמיון שוא היה.

וזהו שאה"כ אברהם קרא את המקום ה' יִרְאֶה שרק לזה היה לו תועלת מהעקידה, אבל אשר יאמר היום בהר הנקרא ה' יֵרָאֶה, פי' אנו היום קוראים ההר ע"ש הלקח הנפלא שהיה לנו ממנו והוא כי אמת הדבר שה' יֵרָאֶה לבני אדם.

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה (כב, יד).

פי' שעל אותו הר נאמר ג' פעמים בשנה יראה כל זכורך, ודרשין יִרְאֶה יֵרָאֶה. והנה הקרי הוא יֵרָאֶה וז"ש אשר יאמר היום כלומר שאנו קוראים בהר ה' יֵרָאֶה, שיראה כל זכר שם ולא כפי הכתיב יִרְאֶה. ועי' בעה"ט שכ' ג"פ כתיב במסורה בהר ה' כנגד ג' רגלים, והוא מבואר במש"כ שנתכון כאן אברהם למצות עליה לרגל.

ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה (כב, יד).

ג' במסורה בהר ה', מי יעלה בהר ה' (תהלים כד, ג), לבא בהר ה' (ישעיהו ל, כט), והכא בהר ה' יראה.

נראה שע"פ מסורה זו נוסד הפיוט בליל יוה"כ "**יעלה** תחנונינו מערב, **ויבא** שועתנו מבוקר, **ויראה** רנוננו עד ערב".

כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים (כב, יז).

הא דברכו בשני הדברים ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים, נראה ע"פ מה שכתב הכלי יקר (טו, לח) בשם המדרש דהשמים עושים רצון קונם מאהבה ושמחה וכמש"כ ששים ושמחים לעשות רצון קונם, ואילו הים עושה מיראה כמש"כ (ירמיהו ה, כב) האותי לא תיראו וגו' אשר שמתי חול גבול לים, בשוא גליו וגו', שמי הים רוצים לפרוץ הגבול ומתיראים.

והנה בעקידה כתיב כי ירא אלהים אתה, והנה מסירות נפש מדתה אהבה, כמש"כ ואהבת את ה"א בכל לבבך, וא"כ במעשה העקידה נתגלו באברהם שתי המידות אהבה ויראה ולכך זכה לשתי הברכות ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים.

והנה הכוכבים הם מינים אישיים שכל אחד מהם בפ"ע, וזה מורה על חשיבות אישית, ואילו החול כוחם אינו אלא ע"י דיבוקם וחבורם ביחד, והנה מדת האהבה היא ביחיד ואילו יראה מדת הצבור, כי אהבה הוא בן המתחטא לפי אביו, ואילו יראה בחינת מלך ועבדים, וברב עם הדרת מלך.

הפטרת וירא

ויאמר לנחזי חגר מתניך וקח משענתי בידך ולך כי תמצא איש לא תברכנו וכי יברך איש לא תענהו ושמת משענתי על פני הנער (מלכים ב ד, כט).

במשך חכמה כתב דעיקר תחית המת היתה באמונתה התמימה בנביא, ובשביל האמונה, צדיק יחיה את בנה. לכן ע"י גחזי שלא האמינה בו וכו' לא החיה הנער, אבל אלישע שהאמינה בו, הוא החיה הנער. לכן לנסות גודל אמונתה בהנביא אלישע, עשה הי"ת שהעלים ממנו והוא שלח לשאול השלום לילד ובכל זאת האמינה בו ולא נפל מלבבה שום חיסרון אמונה בהנביא וכו' לכן בזכות זה החיה בנה עכ"ל.

והנראה להוסיף על דבריו דהנה בזהר איתא דהבן היה חבקוק [חובקת בן], ואמרינן בסוף מכות בא חבקוק והעמידן על אחת וצדיק באמונתו יחיה ודו"ק.

ועוד יש להוסיף דכעין זה מצינו בחנה שאמרה לו לעלי לא אדון אתה בדבר זה, ואפ"ה לא נפגמה אמונתה וכשהבטיח לה וכו' כתיב ופניה לא היו לה עוד ובזכות אמונה זו נושעה ונולד שמואל.

ויהי כמלאת הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי עוד כלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לכי מכרי את השמן ושלמי את נשיך ואת ובניך תחיי בנותר (מלכים ב ד, ו–ז).

קשה דהיה לה להבין דבר זה מעצמה, ועכ"פ היה לו לאלישע לומר לה זה מקודם. עוד קשה ענין סגירת הדלת, והלא בפרשה עה"פ היניקה בנים שרה איתא במדרש (בר"ר נג, ט) אמר לה אברהם אבינו אין זו שעת הצניעות כדי שידעו הכל שהתחיל הקב"ה לעשות נסים אלמא שצ"ל פרסומי ניסא ומאי שנא הכא. עוד קשה מש"כ הרד"ק על הא דכתיב והמלא תסיעי שלא יזוז האסוך שמן ממקומו שכן הוא חוק הנס שלא יועיל אלא במקומו, ותמוה אמו חוקים יש לו לנס.

אמנם מצינו שאין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין (ב"מ מב.) אולם דבר זה שייך רק בברכה, דברכה אינה נס רק טבע מן הנסתר (כמו גדר עין הרע וקללה וכיו"ב) ובזה שייך חוקים, אבל בנס שענינו שדוד מערכת הטבע מה שייך חוקים.

והנראה בזה דהנה ב' מיני נסים הם, גבורות ה' וחסדי ה'. גבורות הם לפרסם כבודו וכחו ית', כמ"ש במצרים (שמות ט, טז) למען ספר שמי בכל הארץ, ובזה ודאי צריך פרסומי ניסא, אבל יש נס שהוא חסד פרטי עם בעל הנס, ובזה יש גם בחינה של גנאי לאדם זה, וכמ"ש במס' שבת (נג:) כמה גרוע אדם זה שנשתנו לו סדרי בראשית, ובכה"ג צריך להיות הנס ע"פ חוקי הטבע הנסתרים, וכענין ברכה. וכמו"כ בנס כזה צריך המקבל למעט עצמו כעני בפתח ולא להראות עצמו כנוקט יזמה ועושה מעצמו אלא לעשות הכל כמצווה ועושה. ולכן הלכה לשאול על כל דבר מאלישע, משא"כ בנס שהוא בבחינת גבורת ה', נמצא בעל הנס כלי שרת לעשות מעשיו לצורך גבוה, והיוזם בזה דברים הרי זה משובח.

הודעה משמחת

נותרו כמה עותקים של ספר **אור השם** לרבי חסדאי קרשקש במהדורה שהו"ל רבינו זצ"ל. **ניתן** להשיג במייל beitishai@gmail.com או ליצור קשר בפלאפון 0527175427.
בברכה"ת